

Kehitysjohtaja Ulla-Maija Laiho:

Yhteiskunnallisen yritystoiminnan toimintaedellytyksiä selvitetään

Työ- ja elinkeinoministeriössä etsitään uusia toimintamalleja hyvinvointipalvelujen tuottamiseen. Näköpiirissä oleva työvoimavaje ja kasvava sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve on nostanut esiin kysymyksen, miten palvelut turvataan tulevaisuudessa. Yhteiskunnallinen yritystoiminta on yksi selvityksen alla olevista malleista.

Kehitysjohtaja Ulla-Maija Laiho työ- ja elinkeinoministeriöstä ilmaisee ilonsa siitä, että hyvinvointipalvelujen kehittämisessä käydään aitoa vuoropuhelua eri ministeriöiden ja muiden osallisten välillä. Myös kansalaisilta toivotaan kannanottoja.

Ulla-Maija Laiho aloittaa keskustelun nostamalla esiin lukuja. Vuoteen 2020 mennessä noin puolet sosiaali- ja terveyspalveluissa työskentelevistä ihmisistä jää eläkkeelle. Jos palvelujen käyttö ja alan tuottavuus kehittyy kuten tähänkin asti, tarvitaan sosiaali- ja terveyspalveluihin vuoteen 2040 mennessä 200 000 uutta työntekijää.

Ikääntyvän väestön osuuden kasvu on Suomessa nopeampaa kuin missään muualla Euroopassa. Vuoteen 2040 mennessä ennustetaan 65 vuotta täyttäneiden määrän kaksinkertaistuvan nykyisestä eli nousevan runsaaseen 1,5 miljoonaan henkilöön. Samanaikaisesti yli 85-vuotiaiden väestöosuuden ennustetaan kasvavan nykyisestä 1,8 prosentista yli kuuteen prosenttiin. Heidän lukumääränsä ennustetaan olevan noin 350 000 vuonna 2040.

Työ- ja elinkeinoministeriö on elinkeinopolitiikasta vastaava ministeriö ja nämä taustaluvut on otettava tosissaan, Laiho huomauttaa.

– Meidän on mietittävä, miten saamme sosiaali- ja terveysalalle sen kaltaisia työvoimalisäyksiä, että selviämme palvelutarpeesta. Tärkeää on aistia nykyajan nuorten, esimerkiksi peruskoulunsa päättävien tunteja. Mitä he haluavat tehdä tulevaisuudessa? Miten teini-ikäinen nuori kiinnostuisi kymmenen vuoden päästä hoiva-alasta? Onko meillä tilaa uusille, kiinnostaville malleille tehdä tätä työtä?

Rantautuuko yhteiskunnallisen yritystoiminnan malli?

Yhteiskunnallisen yrityksen malli on peräisin Iso-Britanniasta. Siellä yhteiskunnalliset yritykset ovat jo merkittävä liiketoiminnan alue, työllistäjä ja palveluiden tuottaja.

Juridisilta muodoiltaan yhteiskunnalliset yritykset voivat olla esimerkiksi osuuskuntia, omistukseltaan tai osingonjaoltaan rajoitettuja yhtiöitä, yhteisöedun yrityksiä tai yleishyödyllisiä yhdistyksiä. Yhteistä on se, että toiminnalla on tietyt omat arvot ja tavoitteet. Lisäksi yritykset käyttävät vähintään puolet tuottamastaan voitosta yhtiön toiminnan kehittämiseen tai muuhun yleishyödylliseen toimintaan.

Työ- ja elinkeinoministeriössä yhteiskunnallisen yritystoiminnan mahdollisuuksia pohditaan nyt neljässä jaksossa. Yksi selvittää tilannetta kansalaisjärjestöjen toiminnan kannalta, toinen julkisen palvelun uudistamisen näkökulmasta, kolmas yritystoiminnan näkökulmasta ja neljäs työmarkkinoiden ja työvoiman saatavuuden

näkökulmasta. Joulun alla jaostot tuovat aineistonsa monialaiseen työryhmään, jota vetää työ- ja elinkeinoministeriössä kansliapäällikkö Erkki Virtanen. Tammikuussa 2011 työryhmän on määrä jättää mietintönsä asiasta, aikatauluttaa Ulla-Maija Laiho ministeriön työskentelyä.

Yhteiskunnallisesta yrityksestä voidaan käyttää nimitystä arvolähtöinen liiketoiminnan malli. Sosiaalinen yritystoiminta puolestaan on Suomessa laissa määriteltyä ja se tarkoittaa, että yrityksen palveluksessa olevasta henkilöstöstä vähintään 30 % on vajaakuntoisia tai pitkäaikaistyöttömiä.

Kenestä yhteiskunnallinen yrittäjä?

Ulla-Maija Laiho uskoo, että yhteiskunnallisen yrityksen toimintamallille löytyy Suomesta kysyntää.

– Jos tällä hetkellä katsoo meidän sote-palveluyritysten katteita tai voittoja ja miten yritykset toimivat, niin varmaan hyvin suuri osa niistä täyttäisi jo yhteiskunnallisen yrityksen kriteerit. Kysy-

mys on myös siitä, haluavatko yrityksen profiloitua yhteiskunnallisina yrityksinä. Meillä on paljon järjestöjä ja niistä monen palvelutoiminta on verrattavissa yhteiskunnalliseen yritystoimintaan. Epäilemättä yritystoiminnasta kiinnostuneita löytyy myös nykyisestä alan työntekijöistä, jotka ovat mahdollisesti ison organisaation palkkalistoilla ja pohtivat, olisiko olemassa vaihtoehtoinenkin tapa lähteä toteuttamaan omia ideoitaan.

Mikä merkitys tällaiselle yritystoiminnalle voi tulla, sitä on vaikea lähteä arvioimaan, Laiho toteaa. Kysymys on myös arvoista ja niiden muuttumisesta. – Kun minä menen vanhana mummona hoitokotiin, niin uskoisin haluavani tietää, minne ne hoitokodin voitot menee. Menevätkö ne pääomasijoittajalle vai osittain oman kotikuntani vanhustenhoidon kehittämiseen. Jos hoitokodin ovenpielessä on kyltti, että tämän yrityksen voitosta puolet käytetään paikkakunnan vanhustyön kehittämiseen, niin kyllä varmaankin ajattelen, että tänne minä menen. Olen sen ver-

Yhteiskunnalliset yritykset voivat olla esimerkiksi osuuskuntia, omistukseltaan tai osingonjaoltaan rajoitettuja yhtiöitä, yhteisöedun yrityksiä tai yleishyödyllisiä yhdistyksiä.

ran valveutunut kuluttaja, että en halua verovarojeni menevän taivaan tuuliin.

Kiristyykö kilpailu?

Kehitysjohtaja toteaa, että ministeriössä on huomattu sosiaali- ja terveystalouden yrittäjien huolestuneisuus, kun puhutaan yhteiskunnallisen yritystoiminnan mahdollisesta laajenemisesta.

– Meillä on olemassa hankintalainsäädäntö ja kilpailulainsäädäntö, eivätkä yhteiskunnalliset yritykset voi sinällään saada mitään erityisiä etuja. Lainsäädännön mukaan kaikilla tulee olla samanlaiset ja tasapuoliset mahdollisuudet osallistua tarjouskilpailuihin ja kriteerit kohdistuvat aina hankinnan kohteeseen esimerkiksi palveluun, jota tarvitaan. Brittikokemusten mukaan yhteiskunnalliset yritykset ovat kuitenkin menestyneet hyvin avoimissa han-

kintakilpailuissa. Kun voittoa käytetään toiminnan kehittämiseen, ovat nämä yritykset siten pystyneet tuottamaan uudentyyppisiä palvelukonsepteja.

Laiho nostaa esiin myös kysymyksen asiakkaan valinnanvapaudesta palvelujen suhteen. Hän korostaa, että yhteiskunnassa tarvitaan monenlaisia palvelujen tuottamistapoja. Tulevat asiakkaat ovat tottuneet siihen, että heidän tarpeitaan kuullaan ja että he voivat itse vaikuttaa palveluihinsa.

– Meillä joudutaan tulevaisuudessa varmasti kovasti pohtimaan asiakkaan omaa valintaa ja mikä mahdollisuus sille annetaan. Tanskassa asiakkaan oma valinta on viety pisimmilleen. Siellä kansalainen itse valitsee julkisen sektorin arvioiman palvelutarpeen perusteella, mistä hän palvelut ottaa. Kenet hän esimerkiksi valitsee perhelääkäriksi tai ottaako paikan kunnallisesta vai

yksityisestä hoivakodista.

Laihon muistuttaa, että tulevaisuuden vanhukset meillä ovat varsin erilaisia kuin nykyiset vanhempamme tai isovanhempamme.

– Me tiedämme paljon asioista emmekä ole tottuneet pomputteluun. Emme tule tottumaan, kun olemme vanhoja. Se tulee muuttamaan hoitokäytäntöjä ja kohdistaa aivan uudentyyppisiä vaatimuksia palveluille. Se on valtava haaste myös koulutukselle. Uudistuuko koulutus ja syntykö sitä kautta hoivatalolle vetovoimaa? Mikä on teknologian osuus, kysymyksiä on paljon. Perusongelma on kuitenkin hyvin arkinen. On mummo tai vaari, joka odottaa jonossa pääsyä hoivakotiin tai muuta palvelua. Hänen asiastaan tulisi huolehtia, kiteyttää Ulla-Maija Laiho. ●

Kansalaiset mukaan keskusteluun

Hyvinvointipalvelujen kehittämisessä tehdään tällä hetkellä laajasti poikkihallinnollista yhteistyötä eri ministeriöiden välillä. Yhteistyötä kehittämistavoitteiden linjaamiseksi tehdään myös yritysten ja järjestöjen kanssa. Myös kansalaisia haastetaan tuomaan esiin omat ideansa.

Yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksistä ja mahdollisuuksista käynnistetään nettikeskustelu työ- ja elinkeinoministeriön sivuilla helmikuun alkupuolella 2011, kun työryhmä on jättänyt mietintönsä ministerille. Keskustelua pidetään avoimena maaliskuun alkupuolelle.

– Toivomme, että kehittämistavoitteista voitaisiin käydä laajaa yhteiskunnallista keskustelua, jossa niin alan työntekijät kuin kansalaiset toisivat esiin omia ideoitaan. Ei ainoastaan huolta ja kritiikkiä viranomaisia kohtaan, vaan aitoja ajatuksia siitä, miten hyvinvointipalveluja halutaan kehitettävän, sanoo kehittämisjohtaja Ulla-Maija Laiho. Ministeriössä on meneillään myös vuonna 2009 alkanut Hyvinvointihanke Hyvä. Se on vuoden 2011 loppuun kestävä strateginen suunnitteluhanke hyvinvointialan työ- ja elinkeinopoliittiseksi kehittämiseksi. Yhteiskunnallisen yritystoiminnan selvitykset ovat osa hanketta.

Yhteiskunnallinen yritystoiminta Isossa-Britanniassa

- Arviolta noin 62 000 yritystä, joissa henkilöstöä 800 000
- Vaihtelevat organisaatiomuodot, mm. osakeyhtiötä, osuuskuntia, yhteisöedun yrityksiä
- Iso-Britannian hallitus tukee yritysten toimintaa erilaisten rahastojen myöntämällä lainoilla ja avustuksilla. Ei suoraa yritystukea.
- Yhteiskunnallisten yritysten tuloista keskimäärin 70 % tulee liiketoiminnasta ja 30 % avustuksista.

Lähde: Yhteinen yritys -hanke 15.6.2010, TEM.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja:

Hyvinvointialan kehittäminen: Osaava työvoima, Yritystoiminta ja yrittäjyyden edellytykset, Strategiset hankkeet 32/2009, Kustantaja Edita Publishing Oy
Yhteistyöstä voimaa? Sosiaali- ja terveystalouden yhteistyö ja verkottuminen. Työ ja yrittäjyys 32/2010, Kustantaja Edita Publishing Oy
Yhteiskunnallinen yritys - ratkaisu 2000-luvun haasteisiin. Ison-Britannian malli ja sen kokemukset. Strategiset hankkeet 22/2010, Kustantaja Edita Publishing Oy